

Saatavuus ja alkoholi- politiikka EEC-maissa I

Pekka Sulkunen

Verotus ja hinnat

JOHDANTO

Kansainväliset alkoholijuomien saatavuutta koskevat vertailut ovat kiinnostaneet alkoholipoliittista tutkimusta kahdesta syystä. Ensinnäkin alkoholin kulutus on kasvanut parin viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana suurimmassa osassa maailmaa. Tutkimus on saanut tehtäväkseen selvittää, mikä vaikutus alkoholijuomien saannin ja käytön helpottumisella ja erityisesti alkoholipoliittikan höltymisellä mahdollisesti on ollut tähän kasvuun. Erityisen kiinnostava tämä kysymys on ollut Suomessa, jossa on jouduttu arvioimaan alkoholipoliittisten lievennysten vaikutusta ennakoitua suurempaan kulutuksen kasvuun viimeksi kuluneena vuosikymmenenä. Yhtäältä on väitetty, että alkoholipoliittisilla toimenpiteillä ei liene ollut niin suurta vaikutusta kuin pinnalta katsoen luulisi, koska alkoholin kulutus on kasvanut myös niissä maissa, joissa ei ole tapahtunut merkittäviä alkoholipoliittisia muutoksia. Toisaalta kansainvälisessä alkoholitutkimuksessa on usein toistettu väitettä, että monissa maissa on toteutettu alkoholilojen vapauttamistoimenpiteitä, jotka nimenomaan ovat edistäneet kulutuksen kasvua (Mäkelä & Viikari 1977, s. 156; Bruun & al. 1975, s. 85; Smart 1977). Systemaattisia

selvityksiä asiasta ei kaikesta huolimatta tähän mennessä ole tehty.

Toinen syy saatavuutta koskevien vertailujen kiinnostavuuteen on alkoholipoliittisesti samaa sukua edellisen kanssa, mutta liittyy kiinteämmin yhteen nimenomaiseen tutkimusperinteeseen. Yhdysvaltalaisessa ja kanadalaisessa yhteiskuntatieteessä on käyty keskustelua lainsäädännön vaikutuksista kansalaisten käyttäytymiseen ylipäänsä (ns. legal impact studies). Tällä vuosikymmenellä amerikkalainen alkoholitutkimus on ruvennut uudelleen kiinnostumaan alkoholin kulutuksen tasosta ja sen yhteydestä alkoholihaittojen yleisyyteen. Tutkimuksen huomio on kiinnittynyt alkoholin saatavuuteen kohdistuvien kontrollitoimien vaikutuksiin. Historiallisin ja alueellisin vertailuin sekä kvasikokeellisin menetelmin pyritään osoittamaan erilaisten alkoholijuomien myyntiä, anniskelua ja käyttöä koskevien rajoitusten tehoa ja vaikutusta.

Keskeisenä esikuvana tässä tutkimustoiminnassa pidetään jatkuvasti Pekka Kuusen Suomessa jo 1950-luvulla suorittamaa tutkimusta (Kuusi 1956), jossa selvitettiin alkoholimyymälän perustamisen vaikutusta juomatapoihin aiemmin kuivilla maaseutupaikkakunnilla. Kuusen tutkimuksen asetelma oli aidosti kokeellinen vertailupaikkakuntineen, ja siinä pystyttiin varsin tarkasti erittelemään alkoholimyymälän perustamisen vaikutukset juomisen tapaan ja määrään ja myös eräisiin haittavaikutuksiin lyhyellä aikavälillä (yksi vuosi). Tämä perustui

Tämä artikkeli, jonka toinen osa julkaistaan Alkoholipoliittikan numerossa 5/1977, perustuu alkoholikomitealle laatimaani selvitykseen. Laajempi selvitys julkaistaan Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisusarjassa.

paitsi tutkimuksen huolelliseen — ja työlääseen — toteutukseen myös siihen, että saatavuus rajattiin tarkoin alkoholi-myymälän avaamiseen koepaikkakunnilla.

Viimeaikaisessa saatavuuskeskustelussa on kuitenkin pyritty selvittämään yleisesti *kaikkien* alkoholijuomien saatavuuteen liittyvien seikkojen vaikutuksia. Tällöin saatavuus määritellään tavallisesti enemmän tai vähemmän epämääräiseksi joukoksi erillisiä alkoholin hankkimiseen ja nauttimiseen vaikuttavia tekijöitä ja rajoituksia, joista toiset määräytyvät välittömästi alkoholipoliittisten toimenpiteiden perusteella ja toiset muulla tavalla. Alkoholipolitiikka on esim. määriteltä erilaisten saatavuustekijöiden kontrolliksi: ”Alkoholipolitiikka tarkoittaa niitä oikeudellisia, taloudellisia ja fyysisiä kontrollitoimenpiteitä, joilla julkinen valta voi vaikuttaa alkoholin saatavuuteen” (Bruun & al. 1975, s. 12). Toisaalta esim. Smart (1977) haluaisi sisällyttää käsitteeseen lisäksi subjektiivisen saatavuuden, jolla hän tarkoittaa kuluttajien halua hankkia ja kuluttaa alkoholia, sekä sosiaalisen saatavuuden eli sosiaalisen ympäristön — erityisesti perheen — vaikutuksen alkoholin käytön helpouteen.

Kun tutkimuksen tehtäväksi asetetaan yleisesti selvittää kaikkien mahdollisten saatavuustekijöiden vaikutukset kulutuksen määrään, syntyy eräitä teoreettisia ongelmia. Room (1972) on huomauttanut, että niissä tutkimuksissa, joissa alkoholin saatavuutta kuvaavien muuttujien on havaittu korreloivan kulutustason kanssa, saatavuus voi itse asiassa olla pikemmin seurausta yleisestä mielipiteestä ja alkoholin käyttöä suosivasta kulttuurista kuin päinvastoin. Tämä aiheuttaa tulkintavaikeuksia varsinkin sellaisissa tutkimuksissa, joissa verrataan kulutustasoa erilaisissa saatavuusolosuhteissa.

Hankalampaa tutkimuksen teoreettisen jäsennyksen ja johtopäätösten kannalta on kuitenkin se, että kun tutkimustehtäväksi asetetaan yleisesti saatavuuden kausaalisten vaikutusten osoittami-

nen, saatavuuden käsite venyy helposti koskemaan lähes kaikkia sekä yksilön että koko väestön alkoholin kulutukseen vaikuttavia seikkoja. Saatavuustutkimuksissa esitettävien saatavuustekijöiden luetteloiden mielivaltaisuus johtuu siitä, että ne eivät jäsennä teoreettisesti niitä mekanismeja, joiden välityksellä alkoholi kapitalistisessa taloudessa joutuu kuluttajien käsiin. Koska asiaa tarkastellaan alkoholipoliittiselta kannalta, valtion säätelytoimia ja lainsäädäntöä pidetään yleensä ikään kuin riippumattomina muuttujina ja pyritään osoittamaan niiden vaikutusmahdollisuuksia ja vaikutusten rajoja (ks. esim. Popham, Schmidt & de Lint 1976). Teoreettisen jäsennyksen puute on erityisen haitallista silloin, kun halutaan suorittaa kansainvälisiä vertailuja.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa normaali sääntö on se, että kysyntä ja tarjonta kohtaavat toisensa markkinoilla ja siinä katsotaan, onko ”saatavuutta” liikaa vai liian vähän. Monissa maissa lisäksi tuottajien oma kulutus on merkittävää. Valtiovalta tosin säätelee alkoholimarkkinoita useimmissa maissa tavalla tai toisella, mutta tämä voi tapahtua monista eri syistä. Tavoitteena voi olla markkinatasapainon säätely, verotulojen hankkiminen, tuottajaväestön toimeentulon turvaaminen jne. Alkoholihaittojen vähentäminen on vain yksi mahdollinen alkoholipolitiikan tavoite ja peruste. Riippuen siitä mistä syystä valtio säätelee alkoholin tuotantoa, markkinointia ja kulutusta, alkoholipolitiikka voi saada hyvin erilaisia muotoja (Mäkelä & Viikari 1977).

Tässä ei ole mahdollista lähemmin eritellä niitä varsin monimutkaisia taloudellisia mekanismeja, joiden kautta kysynnän ja tarjonnan vuorovaikutus kapitalistisessa taloudessa tapahtuu. Edellä sanottukin riittää osoittamaan sen, ettei ole luontevaa pyrkiä eristämään saatavuutta kulutukseen vaikuttavaksi tai vaikuttamattomaksi *syytekijäksi*. Osittain ne seikat (hintaa, juomalaadut, ravintolalaitos jne.), joista yksityisen kuluttajan

mahdollisuus hankkia ja nauttia alkoholi-juomia riippuu, voivat johtua markkinamekanismien välityksellä suoraan kokonaiskysynnän vaihteluista. Osittain taas tarjontaolosuhteet, kuten kustannukset ja kilpailutilanne, saattavat vaikuttaa kysynnästä riippumatta saatavuuteen. Kaiken lisäksi valtio voi toimenpiteillään vaikuttaa tarjonnassa ja saatavuudessa tapahtuviin muutoksiin; tämä voi tähdätä kysynnän ja tarjonnan tasapainottamiseen, verotulojen hankkimiseen tai johonkin muuhun.

Yleensäkin saatavuudesta puhuttaessa on hyvä muistaa dialektiikan kultainen sääntö: syyn ja vaikutuksen käsitteet soveltuvat vain yksittäistapauksiin (Engels 1951, s. 29). Se mikä on vaikutus yhtäällä, voi olla syy toisaalla ja päinvastoin. Jotta saatavuudessa tapahtuneet muutokset voitaisiin todeta kulutuksessa tapahtuneiden muutosten syiksi, on myös osoitettava, millä tavoin itse saatavuus kussakin tapauksessa määräytyy.

Irrotettuna liiallisesti yksinkertaistavasta syyn ja vaikutuksen logiikasta saatavuusolosuhteet kuvaavat kuitenkin alkoholiolojen kehitystä kokonaisuudessaan monipuolisemmin ja rikkaammin kuin pelkät tilastolliset kulutuksen määrän ja rakenteen tarkastelut. *Tällöin saatavuus on ymmärrettävä alkoholin hankkimistavan (anniskelu, vähittäismyynti, tuottajien oma kulutus jne.) sekä niiden ehtojen ja olosuhteiden kuvaukseksi, joiden vallitessa alkoholin hankinta ja kulutus tapahtuvat.*

Tällä tavalla ymmärrettyinä saatavuus voidaan tiivistää kahteen käytännössä tärkeimpään ryhmään: hintoihin ja tarjonnan rakenteeseen. Hinnat muodostavat keskeisen ehdon alkoholin hankinnalle silloin, kun kuluttajat tyydyttävät vain vähäisen osan alkoholitarpeestaan omalla tuotannollaan. Tarjonnan rakenne — saantitiet eli jakeluverkosto ja markkinatilanne — puolestaan määrää sen, millä tavoin alkoholi hankitaan, millaisia juomalajeja on tarjolla jne.

Sekä hinnat että tarjonnan rakenne voivat riippua pääasiassa kolmesta sei-

kasta: a) kysynnästä, b) tarjontaolosuh-teista kuten tuotantokustannuksista, kilpailutilanteesta, teknologiasta jne. sekä c) valtiovallan toimenpiteistä kuten verotuksesta, valtioiden välisistä kansainvälisistä kauppaa ym. koskevista sopimuksista, anniskelua ja vähittäismyyntiä koskevista säännöksistä ja rajoituksista jne.

Tässä jäsenetty kuvauksen taso on karkea ja teoreettisessa mielessä alkeellinen. Sen tehtävänä on korostaa saatavuuden ja yleensä alkoholiolojen rakenteellista yhteyttä kapitalistisen talouden perusmekanismeihin. Samalla se muodostaa käyttökelpoisen kehikon saatavuustekijöiden viimeaikaisen kehityksen kansainvälisille vertailuille.

Tässä artikkelissa tarkastellaan alkoholioloja saatavuuden näkökulmasta Euroopan talousyhteisön jäsenmaissa. EEC-maat on valittu kohteeksi, koska ne muodostavat taloudellisesti melko yhtenäisen ja tärkeän alueen ja koska tietojen saaminen niistä on ollut helpointa. Tarkastelu voidaan tiivistää kolmeen kysymykseen: 1) Millä tavoin edellä saatavuudeksi sanotut alkoholiolojen osapiirteet eli hinnat ja tarjonnan rakenne ovat muuttuneet parin viime vuosikymmenen aikana? 2) Missä yhteydessä nämä muutokset ovat olleet kulutuksen kasvuun? 3) Mikä on ollut erityisesti valtion rooli ja mitkä ovat olleet sen harjoittaman alkoholipolitiikan määräytymisperusteet?

Rajoitun kunkin maan sisäisten olojen kuvaukseen. EEC:n yhteistä alkoholipolitiikkaa ei siis tässä yhteydessä käsitellä yksityiskohtaisesti. Käsitellen ensinnä hintoja ja verotusta. Artikkelin toisessa osassa tarkastelen ensin tarjonnan rakennepiirteinä saantiteitä ja tarjonnan kansainvälistymistä. Lopuksi arvioidin alkoholipolitiikkaa ja valtion roolia.

VEROTUS JA HINNAT

Verotus

Alkoholijuomista perittävät verot EEC-maissa voidaan karkeasti luokitella kol-

Taulukko 1. Alkoholijuomien erityisverotus alkoholigallona kohden Kanadan dollareissa 1975 sekä väkevien juomien ja viinin sisältämän alkoholimäärän erityisverotuksen suhde oluen sisältämän alkoholin erityisverotukseen

maa	alkoholijuomien erityisverotus/ alkoholigallona			suhde olutalkoholin erityisverotukseen	
	olutalkoholi Can. \$	väkevien juomien sisältämä alkoholi Can. \$	miedon viinin sisältämä alkoholi Can. \$	väkevät	viini
Belgia	6,16	30,45	5,85	4,9	0,0
Tanska	45,16	82,01	34,67	1,8	0,8
		117,09		2,5	
Ranska	1,74	25,59	0,81	14,7	0,5
		36,96		21,2	
		47,46		27,3	
Saksan liittotasavalta	4,98	26,15	—	5,3	0,0
Italia ¹	8,07	16,82	—	2,1	0,0
Hollanti	8,25	27,43	6,48	3,3	0,8
Englanti	26,12	79,81	55,16	3,1	2,1
Suomi	26,42	79,70	47,03	3,0	1,8

¹ Perustuu vuoden 1972 tietoihin mutta muunnettu vuoden 1975 valuuttakurssien perusteella.

Lähde: Brown 1976, s. 25.

meen tyyppiin: a) valmisteverojen ja tullien luonteesiin erityisveroihin, b) kulusveroon eli arvonlisäveroon ja c) erilaisiin tulo- ja omaisuusveroihin. Tässä käsitellään vain kahta ensimmäistä verotustyyppiä.

Taulukosta 1 ilmenee, että erityisverotuksen yleisessä tasossa talousyhteisömaiden välillä on huomattavia eroja. Verotus on ankarinta uusissa jäsenmaissa eli Tanskassa, Englannissa ja (tämä ei näy taulukosta) Irlannissa. Näissä maissa myös oluen ja viinin sisältämän alkoholin erityisverotus on tuntuva, kun se vanhoissa jäsenmaissa on verrattain lievää. Väkevien juomien erityisverotuksen taso näyttää vanhoissa jäsenmaissa olevan melko yhdenmukainen, kun otetaan huomioon, että taulukon Italiaa koskevat luvut ovat hieman epävarmoja. Tanskassa ja Ranskassa erityyppisiä väkeviä juomia verotetaan eri tavoin.

Erityisverotuksen vaikutusta oluen hintatasoon havainnollistaa Englannin panimoteollisuusliiton vuosikirjassa (Guildstream Research Services 1973) esitetty laskelma (taulukko 2). Laskelma on teoreettinen sikäli, että siinä ei oteta huomioon kustannuseroja eikä sitä, että

Taulukko 2. Oluthehtolitra (kantavierre 12,5 %) tukkuhinta veroineen EEC-maissa ja verojen prosenttiosuus tukkuhinnasta (teoreettinen laskelma)

maa	oluen tukkuhinta veroineen/hl £	erityisverojen osuus tukkuhinnasta %
Englanti	25,03	40
Irlanti	31,90	53
Saksan liittotasavalta	18,60	19
Ranska	18,30	18
Italia	19,60	23
Hollanti	20,30	35
Tanska	35,20	57
Belgia	18,50	19
Luxemburg	19,10	21

Lähde: Guildstream Research Services 1973, s. 7.

Tanskassa, Irlannissa ja Englannissa juodaan keskimäärin miedompaa olutta kuin muissa EEC-maissa. Luvut on laskettu olettaen, että tavallinen 12,5 %:n kantavirteen olut maksaisi tukkuportaassa keskimäärin 15 puntaa hehtolitralta. Teoreettisuudestaan huolimatta taulukko on realistinen ja antaa kuvan erityisverotuksen aiheuttamien hintaerojen suuruudes-

ta. Näin olettaen samanlainen olut maksaisi Tanskassa ja Irlannissa lähes kaksi kertaa niin paljon kuin Ranskassa tai Saksassa.

Kun arvonlisävero otetaan huomioon, kokonaisverotuksen tasoerot pienenevät mutta eivät häviä, kuten taulukko 3 osoittaa.

Kaiken kaikkiaan verot muodostavat suuren osan väkevien juomien vähittäishinnasta kaikissa EEC-maissa. Saksassa ne muodostavat International Trade Centren (1975, s. 21) laskelmien mukaan noin 40 % keskihintaisen ulkomaisen likööripullon vähittäismyyntihinnasta, mikä ei liene taulukon 1 tietojenkaan perusteella poikkeuksellisen suuri osuus. Myös oluen hintaan veroilla on tuntuva vaikutus kaikissa talousyhteisömaissa, mutta viinin verotuksella on tässä suhteessa merkitystä vain uusissa jäsenmaissa.

Verotuksen tasoeroihin on vaikuttanut mm. Englannin, Tanskan ja Irlannin pysyminen pitkään EEC:n ulkopuolella. Näissä maissa on aikoinaan käytetty verotusta alkoholipoliittisena keinona kulutuksen rajoittamiseksi. Jäsenyys EEC:ssä velvoittanee kuitenkin verotuksen yhdenmukaistamiseen myös alkoholi-juomien osalta (ns. tax harmonization policy). Väkiwiinan osalta tämä kysymys on ratkeamassa komission tehtyä vuoden 1976 lopulla uuden ehdotuksen yhtenäiseksi alkoholin markkinointijärjestelmäksi talousyhteisössä (European News Agency 1974; Commission of the European Communities 1976).

Paineet olutverotuksen yhdenmukaistamiseksi ovat pienempiä, koska oluen kansainvälinen kauppa on suhteellisen vähäistä. Tanska ja Irlanti ovat lisäksi viejämailta: Irlannissa lähes puolet ja Tanskassa noin neljännes tuotannosta menee vientiin. Sen sijaan tuonnin osuus kulutuksesta on vähäinen, noin 1–5 % kaikissa uusissa jäsenmaissa, joissa verotus on korkea.

Viinin verotuksen lieventämistä komissio lienee jo ehdottanut Tanskalle ja Englannille.

Taulukko 3. Kaikkien välillisten verojen osuus oluen vähittäishinnasta, %

maa	osuus %
Tanska	52,1
Englanti ¹	39,7
Hollanti	27,8
Belgia	22,2
Saksan liittotasavalta	18,7
Ranska	17,8
Suomi	44,9

¹ Laskelma perustuu anniskeluhintaan, koska 90 % oluesta myydään pubeissa ja vain 10 % on vähittäismyyntiä.

Lähde: Brown 1976, s. 29.

Hintakehitys

Kuviossa 1 esitetään eräitä esimerkkejä alkoholi-juomien hintatason kehityksestä talousyhteisömaissa lähinnä 1950- ja 1960-luvulla. Kuviossa on kahden tyyppiä hintaindikaattoreita. YK:n kansantulotilastoista on laskettu kaikkien alkoholi-juomien yhteinen hintaindeksi alkoholin kokonaiskulutuksen ja kuluttajien alkoholimenoja kuvaavien tietojen perusteella.¹ Kustakin juomatyyppistä on lisäksi saatu kuluttajan hintaindeksin laskemisessa käytettyjä hintatilastoja. Vaikka nämä tiedot ovat monella tavalla puutteellisia, ne kuitenkin osoittavat hintatason kehityksen suuntaa riittävän luotettavasti seuraavien päätelmien tekemiseksi.

Saksassa ja Hollannissa alkoholi-juomien reaalihintataso on selvästi ja tasaisesti laskenut 1950-luvulta 1960-luvun loppupuolelle. Saksasta kuviossa 1 on esimerkkinä olut, jonka osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta on yli puolet. Myös väkevien juomien ja kuohuviinin hinnat ovat johdonmukaisesti laskeneet samana aikana. Hollannissa erityisesti viinin hintataso on ollut voimakkaasti laskeva. Saksassa ja Hollannissa kulutus on kuvattuna aikana kasvanut kaikkein voimak-

¹ Martti Lumio on muokannut nämä tilastot kuviota 1 varten.

kaimmin. Vaikka tähän on ollut varmasti muitakin syitä, näin selvä hintatason lasku ei ole voinut olla voimistamatta tätä kasvua.

Hintatason vaikutus kulutuksen kasvuun näyttää selvältä myös Tanskassa, Irlannissa ja Englannissa, vaikka kehitys ei olekaan ollut yhtä suora ja selväpiirteinen. Näissä maissa reaalihintataso on tarkastelujakson alussa kohonnut, mutta alkanut laskea viimeistään 1960-luvun lopulla. Kulutus puolestaan on kasvanut jo 1950-luvun lopulta lähtien, mutta kasvu on selvästi kiihtynyt hintojen käännyttyä laskuun. Myös näissä maissa hintatasolla näyttää siis olleen vaikutusta kulutukseen, jonka kasvuun tosin on ollut muitakin syitä.

Ranskassa alkoholijuomien hintataso, jota kuviossa 1 edustaa tavallisen punaviinin hinta Pariisissa, on kohonnut 1950-luvun lopulta lähtien. Viinin hintatason äkilliseen kohoamiseen 1956—1958 vaikutti huonojen satojen sarja noina vuosina. Hintatasoon on pysyvästi vaikuttanut tuotantokustannusten kohoaminen ja halvan algerialaisen viinin tuonnin lopettaminen (Kommission der Europäischen Gemeinschaften 1969 ja 1972). Osa reaalihintaindeksin kohoamisesta johtuu laatutason paranemisesta. Myös muiden alkoholijuomien reaali hinnat ovat Ranskassa kohonneet, vaikka niitä ei teknisistä syistä olekaan sijoitettu kuvioon (Kommission der Europäischen Gemeinschaften 1972). Ranska on samalla ainoa talousyhteisön maa, jossa kokonaiskulutus on 1950-luvun lopulta lähtien jatkuvasti vähentynyt.

Italiassa ja Belgiassa alkoholijuomien keskimääräisen reaalihintatason voi katsoa pysyneen suhteellisen vakaana. Oluen hintataso on tosin Italiassa kohonnut noin 40 % vuosien 1960 ja 1966 välillä. Tästä huolimatta oluen kulutus on kasvanut voimakkaasti eli 5,2 litrasta asukasta kohden vuonna 1960 12,6 litraan vuonna 1972. On jopa mahdollista, että kysynnän kasvu on vaikuttanut hintojen kohoamiseen. Tämä on sitäkin todennäköisempää, kun Italian olutteollisuus on 1960-luvulla

Taulukko 4. Alkoholijuomien valmistukseen tarkoitettua väkiviinasta perityt monopolihinnat ja verot Saksan liittotasavallassa 1954—1974

vuosi	hinta DM/hl	alkoholivero (Branntweinsteuer) DM/hl	yhteensä DM/hl
1954—1965	270	1 000	1 270
1965	285	1 000	1 285
1966—1968	285	1 200	1 485
1968—1972	263	1 200	1 463
1972—1974	263	1 500	1 763
1974	290	1 500	1 790

Lähde: Maurel 1974, s. 108.

voimakkaasti keskittynyt (Sulkunen 1976; Combined statistics CBMC/EBIC 1968—1972).

Verotuksen vaikutus hintatasoon

Voidaan pitää varmana, että verotus on vaikuttanut alkoholijuomien hintatason alenemiseen ainakin Saksan liittotasavallassa, Hollannissa ja Englannissa. Luultavasti näin on tapahtunut myös Tanskassa.

Väkiviinan hintatasoa ja verotusta säätelee Saksan liittotasavallassa valtion monopoli, joka tosin ei valmista alkoholijuomia mutta jolla on yksinoikeus alkoholijuomien valmistukseen tarkoitettua väkiviinan myyntiin. Taulukosta 4 näkyy, että monopolin perimä myyntihinta veroineen ei ole olennaisesti kohonnut 1950-luvulla ja 1960-luvun alkupuolella. Sen jälkeenkin tapahtunut verotuksen kiristyminen ei ole vastannut rahan arvon kehitystä pitkällä aikavälillä. Alkoholijuomien raaka-aineksi käytetyn väkiviinan hinta veroineen kohosi taulukon 4 mukaan 15 % vuodesta 1954 vuoteen 1972, kun kuluttajan hintaindeksi kohosi 1954—1972 noin 63 % ja kansantuotteen hintaindeksi 86 % (National accounts of OECD countries 1953—1969 ja 1961—1972). Alenevaan hintakehitykseen on lisäksi vaikuttanut tuotantokustannusten lasku: perunoista valmistetun väkiviinan osalta, joka käytetään lähes yksinomaan juomateollisuudessa, nimellishinnat ovat pysy-

neet vakaina 1963—1973 (Maurel 1974, s. 100).

Olutveron korottaminen edellyttää Saksan liittotasavallassa kaikkien osavaltioiden hyväksymistä ja osittain tästä syystä vero on pysynyt nimellisesti samana vuodesta 1952 lähtien (Brown 1976, s. 228).

Myös Englannissa verotuksen kehitys on ollut samansuuntainen kuin hintatason muutokset. Kolme vuotta varastoitujen väkevien juomien valmistevero kohosi 11,50 punnasta proof gallonalta (= 4,55 litraa 57,15-tilavuusprosenttista alkoholia) 18,85 puntaan 1963—1969, mutta sen jälkeen vero on pysynyt nimellisesti samana eli reaalisesti laskenut kuten reaalin vähittäishintatasokin (Maurel 1974, s. 205). Lisätodisteena verotuksen vaikutuksesta hintatasoon Englannissa voi pitää sitä, että hintatason kohotessa 1961—1968 tullien ja valmisteverojen osuus kulutuksen arvosta kasvoi 37,5 %:sta 40,0 %:iin, mutta kun reaali hinnat sen jälkeen laskivat, verojen osuuskin aleni 33,9 %:iin vuoteen 1972 mennessä (The Brewers' Society 1973, taulukot E1 ja F1). Verojen ja hintatason alenemiseen on vaikuttanut se, että ainakin oluen hinta on 1960-luvun lopulta lähtien ollut sidottu tulopolitiikkaan, joten panimoiden kustannuspainetta on kompensoitu verotuksen lieventämisellä.

Myös Hollannissa tulopolitiikalla on ollut vaikutusta alkoholijuomien hintaindeksin alenemiseen (suullinen tiedonanto: Produktschap voor Gedistilleerde Dranken, elokuu 1973). Oluen valmistevero aleni 1950—1960 noin 7 %. Seuraavan vuosikymmenen aikana se kohosi noin 34 %, mutta 1970—1975 se on pysynyt ennallaan (ks. taulukko 5). Väkevien juomien valmistevero on niin ikään laskenut 1970-luvulla (Brown 1976, s. 149).

Tanskassa alkoholiverojen osuus kotitalouksien alkoholimenoista (so. kulutuksen arvosta) noudattaa suunnilleen hintatason muutoksia kuten Englannissakin, mutta Tanskasta ei ole käytettävissä suoraan verotusastetta koskevia tietoja.

On siis perusteltua otaksua, että alko-

Taulukko 5. Oluen ja väkevien juomien valmistevero Hollannissa 1950—1975, guldenia hehtolitralta

vuosi	oluen valmistevero	väkevien juomien valmistevero
1950	19,10	550
1960	17,81	1 193
1970	23,92	1 700
1975	23,96	1 593

Lähde: Brown 1976, s. 149.

holijuomien reaalihintojen lasku Saksan liittotasavallassa, Tanskassa, Hollannissa ja Englannissa on johtunut ainakin osittain verotuksen keventymisestä. Muiden talousyhteisömaiden osalta käytettävissä oleva aineisto ei anna aihetta yhtä varmoihin päätelmiin. Verojen osuus viinin kuluttajahinnoista Belgiassa, Ranskassa ja Italiassa on kuitenkin niin pieni, ettei voi otaksua niillä olleen suurta vaikutusta Ranskan nousevaan sekä Belgian ja Italian vakaaseen viinin reaalihintatasoon. Ei myöskään ole luultavaa, että oluen kohoava hintakehitys Ranskassa ja Italiassa johtuisi verotuksen kovenemisestä. Muut hintaan vaikuttavat seikat, kuten kustannustaso ja tuottavuus, kilpailuolosuhteet ja kysyntätilanne, ovat näissä tapauksissa luultavasti tärkeämpiä. Ranskassa ja Italiassa verotus on *saattanut* vaikuttaa väkevien juomien hintoja vakauttavasti, jopa korottavastikin. Samoin verotuksella on voinut olla vaikutusta oluen ja väkevien juomien vakaaseen hintakehitykseen Belgiassa, koska tuottavuus näillä teollisuuden aloilla on ilmeisesti kasvanut yleisen hintatason kohoamista nopeammin ja kustannustaso vastaavasti alentunut.

Yhteenvedo verotuksesta ja hinnoista

1) Alkoholijuomien reaalihintataso on kohonnut Ranskassa, pysynyt vakaana Belgiassa ja olutta lukuun ottamatta Italiassa ja laskenut pitkän aikaa Saksan liittotasavallassa ja Hollannissa ja 1960-luvun

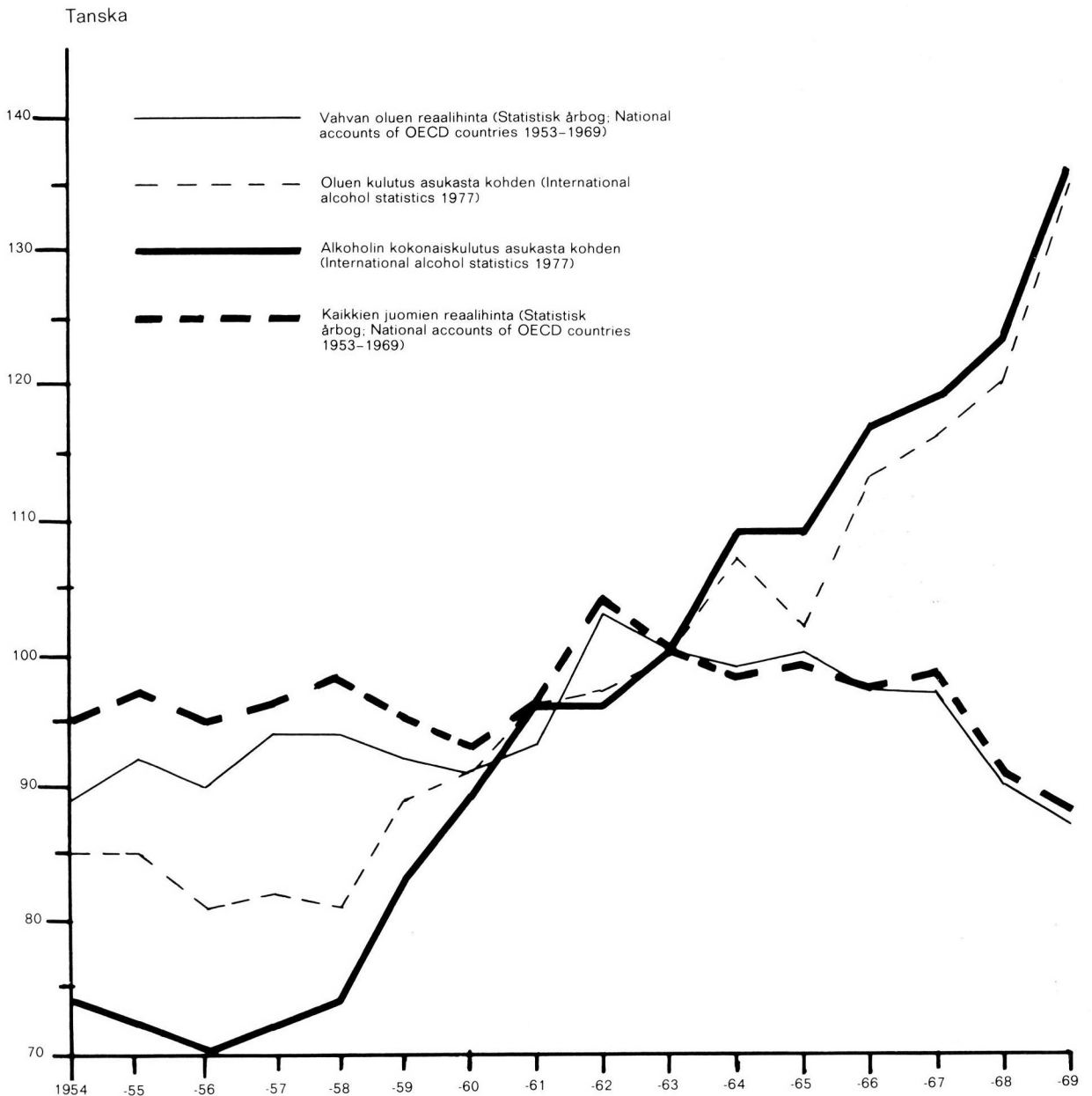
lopulla myös Tanskassa, Irlannissa ja Englannissa.

2) Kulutustason kasvu Hollannissa, Saksan liittotasavallassa, Tanskassa, Irlannissa ja Englannissa ei ole tapahtunut riippumatta reaalihintakehityksestä. Ranskassa hintatason kohoaminen on luultavasti osittain vaikuttanut kulutuk-

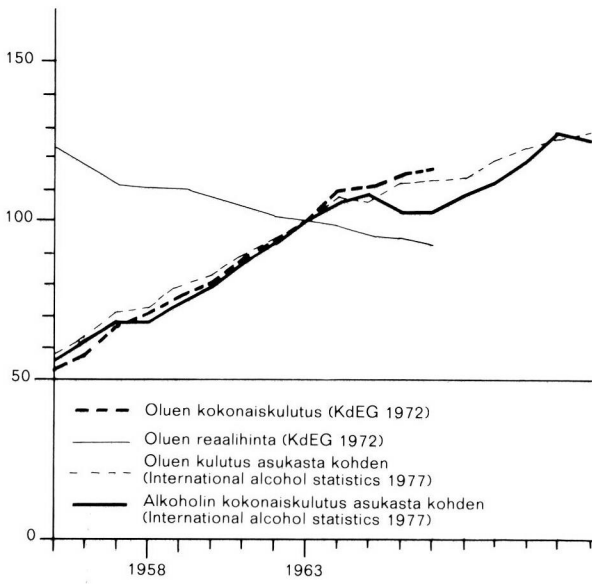
sen alenemiseen. Italiassa oluen kulutus on kasvanut reaalihintatason kohoamisesta huolimatta.

3) Hintatason aleneva kehitys Hollannissa, Saksan liittotasavallassa, Englannissa ja luultavasti Tanskassa on osittain aiheutunut verotuksen lievenemisestä ja tietoisesta hintapolitiikasta.

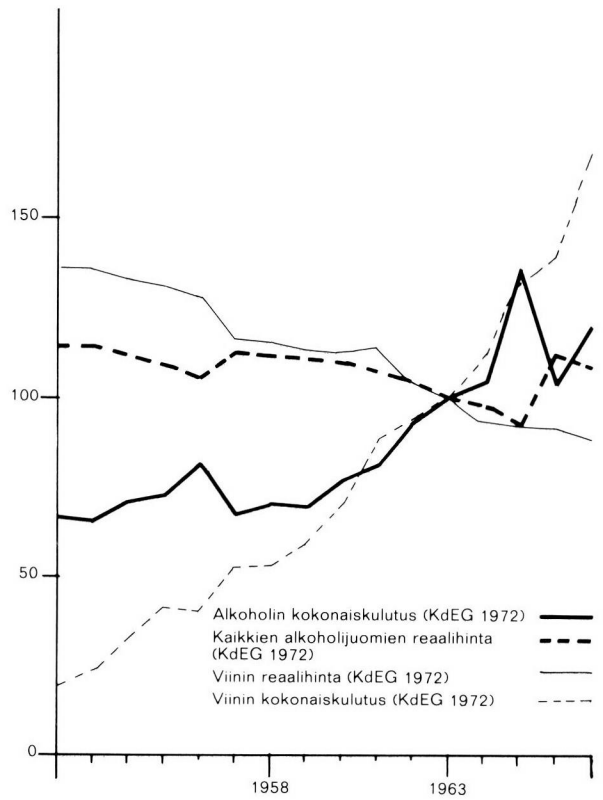
Kuvio 1. Alkoholijuomien kulutus- ja hintaindeksejä eräistä EEC-maista (1963=100)

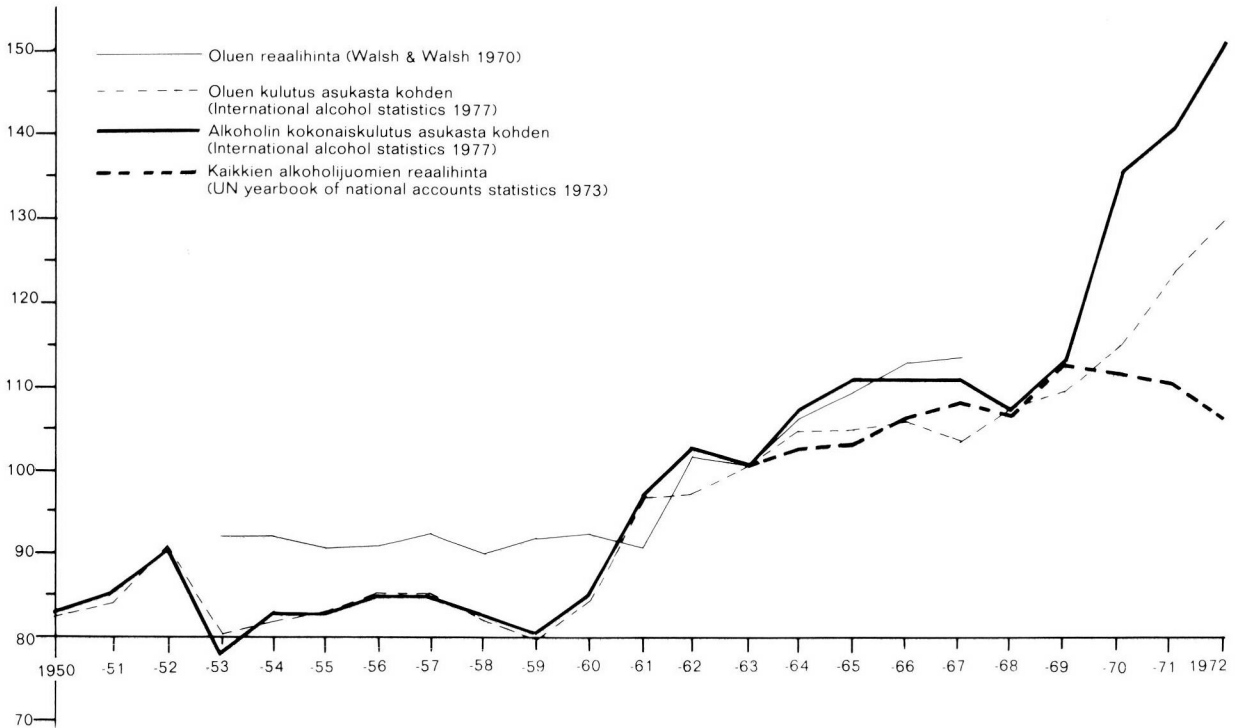
Saksan liittotasavalta

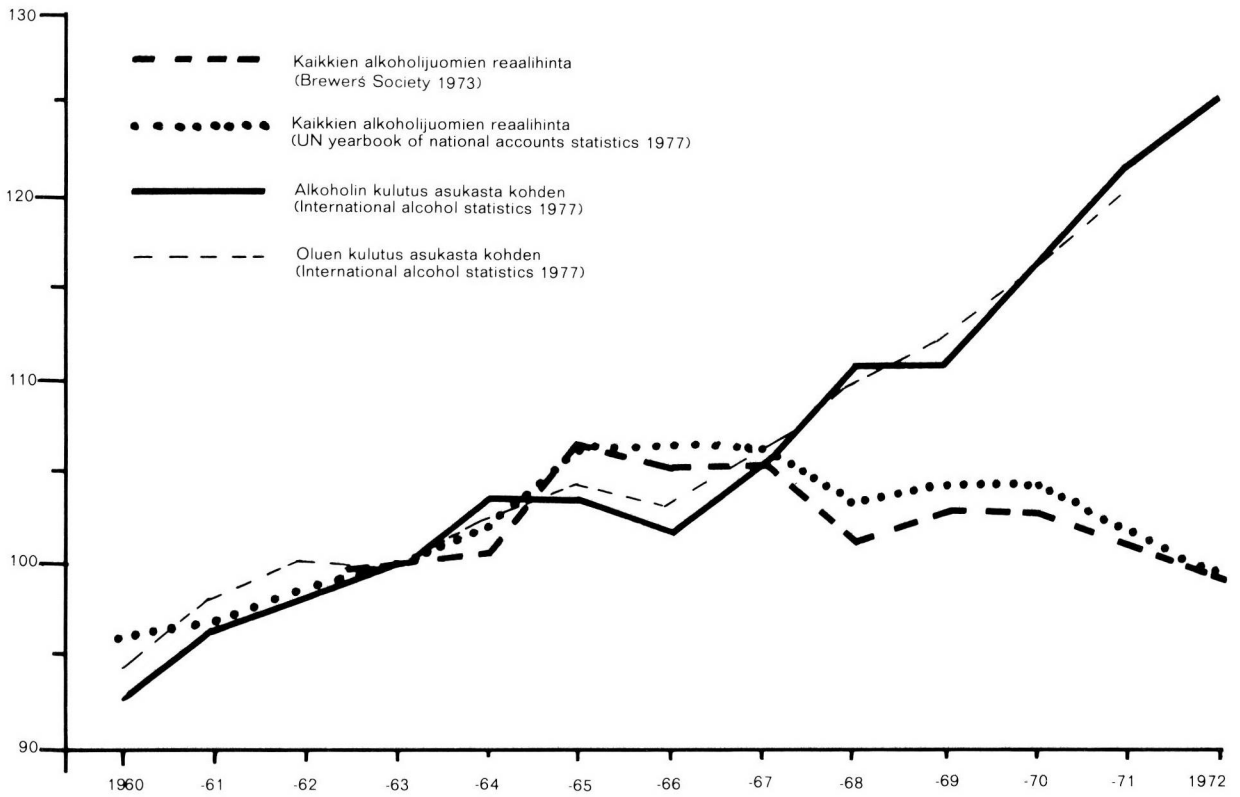
Hollanti

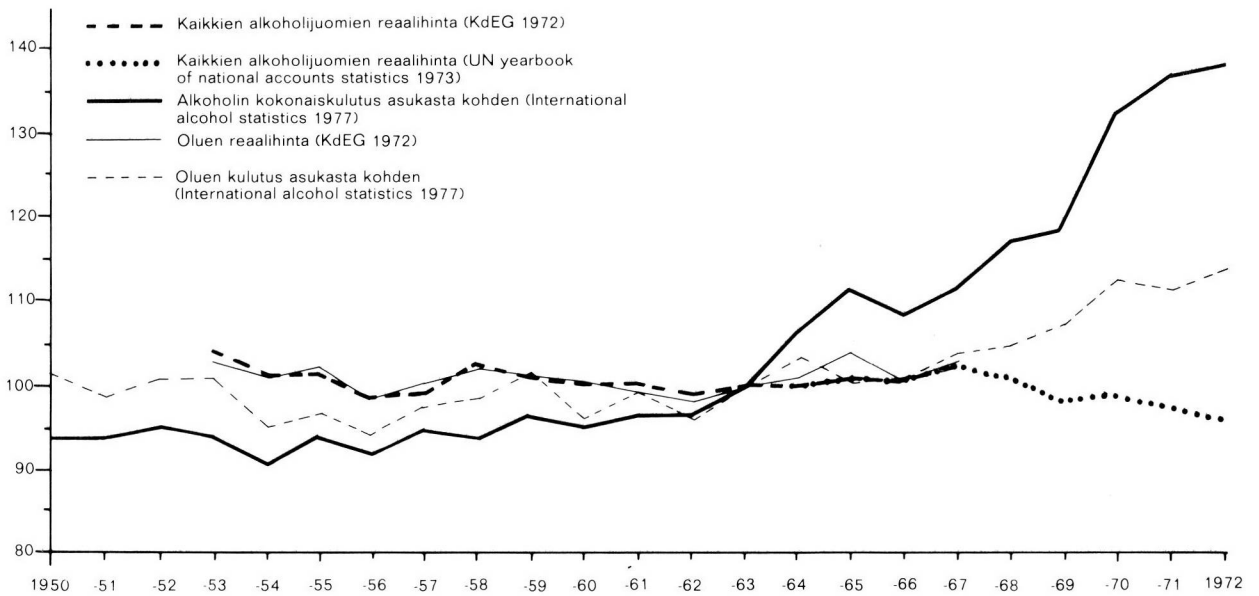
Irlanti

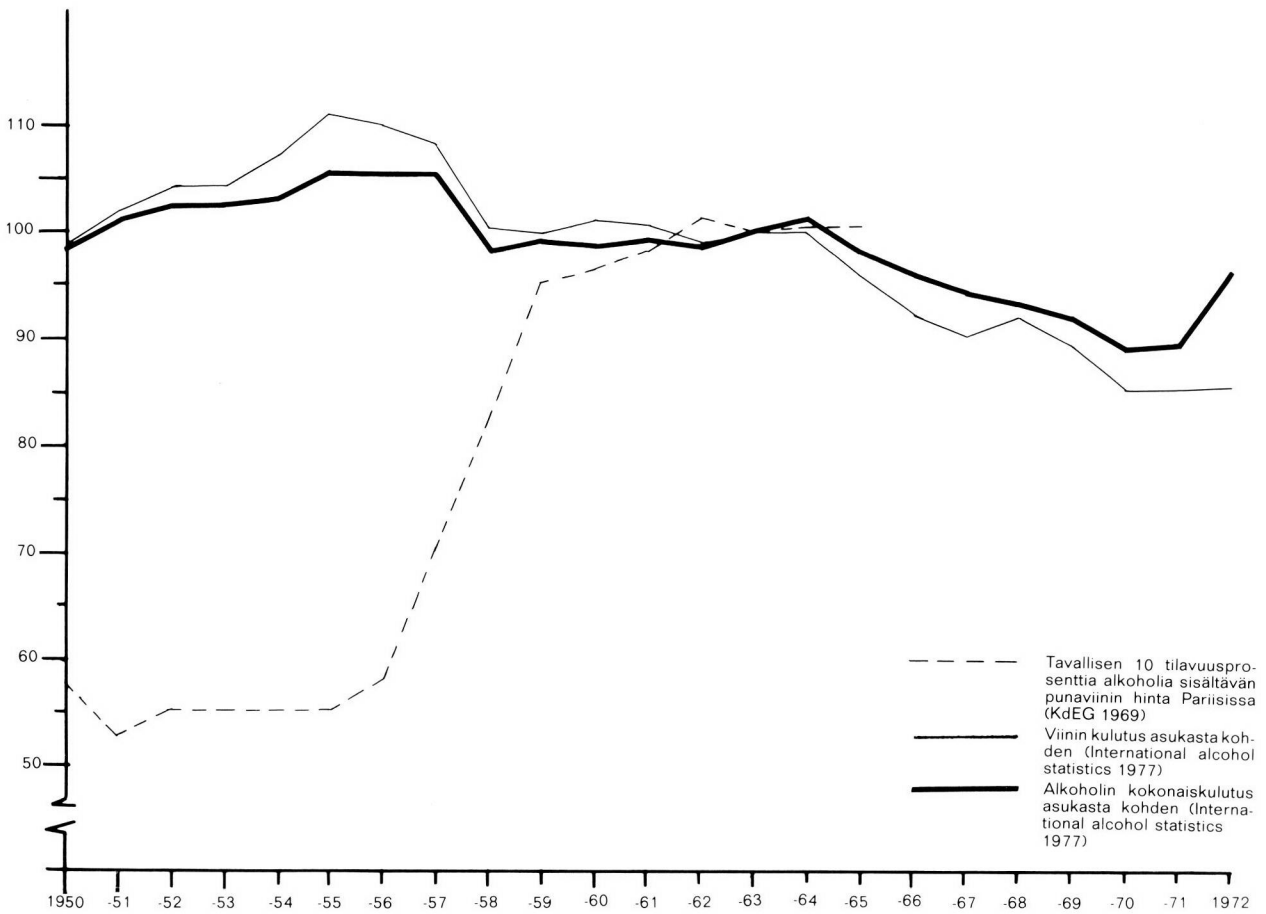
Englanti

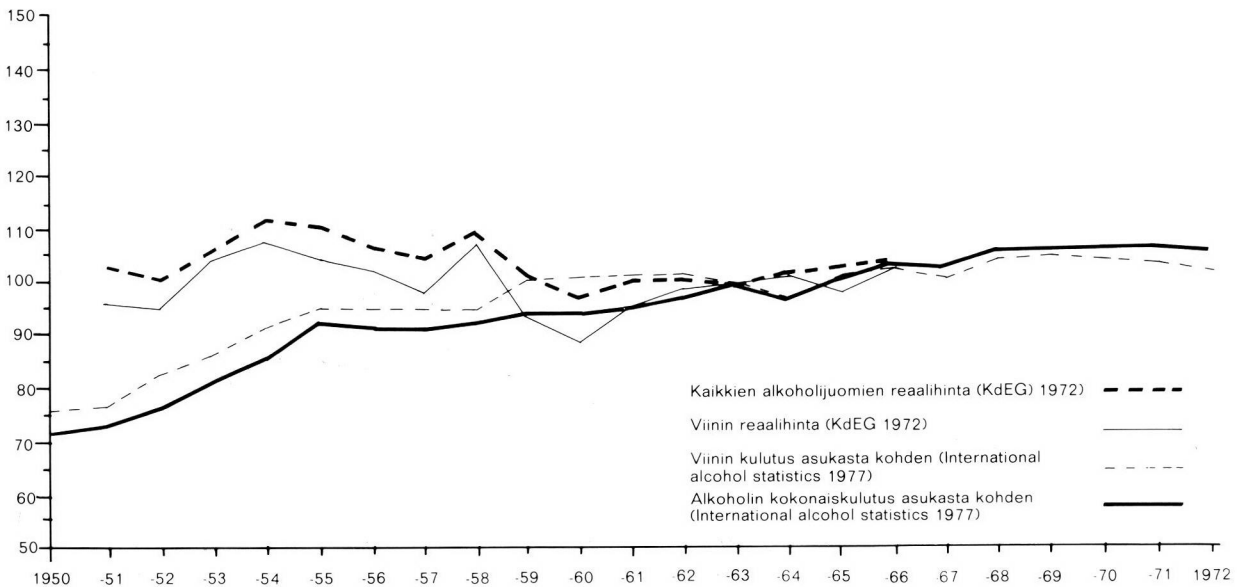
Belgia

Ranska

Italia

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Brown, Mavis M.: Second international survey of alcohol taxation and control policies. Brewers' Association of Canada, February 1976

Bruun, K., Edwards, G., Lumio, M., Mäkelä, K., Pan, L., Popham, R. E., Room, R., Schmidt, W., Skog, O.-J., Sulkunen, P. & Österberg, E.: Alkoholipolitiikka — kansanterveydellinen näkökulma. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja no 26. Forssa 1975

Commission of the European Communities. Amended proposal for Council Regulation (EEC) on the common organization of the market in ethyl alcohol of agricultural origin and laying down additional provisions for certain products containing ethyl alcohol. COM (76) 274 final, Bruxelles 1976

Communaute de Travail des Brasseurs du Marche Commun (CBMC) & EFTA Brewing Industry Council (EBIC). Combined statistics CBMC/EBIC 1967—1972. Bruxelles

Engels, Friedrich: Anti-Dühring. Kansankulttuuri, Lahti 1951

European News Agency. The problems posed by the adoption of a common system of market regulations for alcohol in the EEC. Bruxelles 1974

Guildstream Research Services. The brewing industry: an annual review of the industry and its prospects. London, April 1973

International statistics on alcoholic beverages: production, trade and consumption, 1950—1972. The Finnish Foundation for Alcohol Studies. Forssa 1977

International Trade Centre (UNCTAD/GATT). The market for rum and liqueurs in the Federal Republic of Germany. Geneva, November 1975. (ITC 1975)

Kommission der Europäischen Gemeinschaften. Bedingungen des Handels und der Preisbildung bei Konsumwein auf der ersten Vermarktungsstufe in den EWG-Mitgliedstaaten, Frankreich — Ita-

lien. Hausmitteilungen über Landwirtschaft Nr. 52, Dezember 1969. (KdEG 1969)

Kommission der Europäischen Gemeinschaften. Auswirkungen des Preises und des Einkommens auf den Getränkeverbrauch in den Mitgliedstaaten der Europäischen Gemeinschaften. Reihe Wettbewerb — Rechtsanleihe Nr. 19. Brüssel 1972. (KdEG 1972)

Kuusi, Pekka: Alkoholijuomien käyttö maaseudulla. Väkijuomakysymyksen tutkimussäätiön julkaisuja no 3. Helsinki 1956

Maurel, Henri: Alcohol in the E.E.C. Production and marketing structures of alcohol in the E.E.C. countries. Agence Européenne d'Informations — European News Agency. Brussels, December 1974

Mäkelä, Klaus & Viikari, Matti: Notes on alcohol and the state. Acta Sociologica 20: 155—179, 1977

Organization for Economic Co-operation and Development. National accounts of OECD countries 1953-1969. Paris 1971

Organization for Economic Co-operation and Development. National accounts of OECD countries 1961—1972. Paris 1974

Popham, Robert E., Schmidt, Wolfgang & de Lint, Jan: The effects of legal restraint on drinking. Teoksessa: The biology of alcoholism (toim. Kissin, B. & Begleiter, H.), Vol. 4. Plenum Press, New York-London 1976

Room, Robin: The relation between alcohol control policies and individual behavior. International Congress on Alcoholism and Drug Dependence, 30th, Amsterdam, September 1972

Smart, Reginald G.: Availability and the prevention of alcohol-related problems. A paper prepared for the NIAAA Seminar on normative approaches to the prevention of alcohol-related problems. San Diego, April 1977

Statistisk årbog 1960—1976. København

Sulkunen, Pekka: Drinking patterns and the level of alcohol consumption: an international survey. Teoksessa: Research advances in alcohol and drug problems (toim. Gibbins, R., Israel, Y.,

Kalant, H., Popham, R., Schmidt, W. & Smart, R.), Vol. 3. John Wiley and Sons, New York 1976

The Brewers' Society. Statistical handbook 1973. London 1973

United Nations. Yearbook of national accounts statistics 1970, Vol. I. New York 1972

Walsh, Brendan M. & Walsh, Dermot:

Economic aspects of alcohol consumption in the Republic of Ireland. *Economic and Social Review* 2: 115—137, 1970.

Muut lähteet

Produktschap voor Gedistilleerde Dranken. Haastattelu elokuussa 1973.

Alkoholipoliikka Vol. 42: 190—202, 1977